

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

**BUỐC ĐẦU TÌM HIỂU
HÁT SLI CỦA NGƯỜI NÙNG PHÀN SLÌNH
Ở HUYỆN LỤC NGẠN, TỈNH BẮC GIANG**

**Khoá luận tốt nghiệp Cử nhân Văn hóa
Chuyên ngành Văn hóa dân tộc thiểu số
Mã số: 608**

**Sinh viên thực hiện: Vi Văn Tự
Hưỡng dẫn hoa học: Nhạc sĩ Đàm Thế Vấn**

HÀ NỘI, 5 - 2008

LỜI CẢM ƠN

Khoá luận của chúng tôi được hoàn thành với sự giúp đỡ, hướng dẫn tận tình của nhạc sỹ Đàm Thế Vấn, các thầy cô giáo Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, các cán bộ Phòng Văn hóa - Thông tin và Thể thao huyện Lục Ngạn, các nghệ nhân dân gian và bà con người Nùng các xã Sơn Hải, Phong Vân, Tân Hoa, huyện Lục Ngạn, nhân đây chúng tôi xin gửi tới tất cả lời cảm ơn chân thành và sâu sắc nhất.

Do thời gian eo hẹp, khả năng có hạn nên khóa luận chắc chắn sẽ không tránh khỏi những khiếm khuyết. Chúng tôi hy vọng sẽ nhận được nhiều ý kiến đóng góp quý báu của tất cả những ai quan tâm đến sli - lượn và người Nùng ở Lục Ngạn.

Xin chân thành cảm tạ!

Vi Văn Tự

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài.....	1
2. Tình hình nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Mục đích nghiên cứu	3
5. Phương pháp nghiên cứu.....	4
6. Nội dung và bố cục khóa luận.....	5

Chương 1

TỔNG QUAN VỀ NGƯỜI NÙNG PHÀN SÀNH Ở HUYỆN LỤC NGẠN

1.1. Khái quát về điều kiện tự nhiên, xã hội ở huyện Lục Ngạn.....	6
1.2. Khái quát văn hóa Nùng Phàn Sành huyện Lục Ngạn.....	10

Chương 2

HÁT SÀNH CỦA NGƯỜI PHÀN SÀNH HUYỆN LỤC NGẠN

2.1. Hát <i>sành</i> và truyền thuyết về nguồn gốc	25
2.2. Ngôn ngữ trong dân ca Sành (soong hao) của người Nùng Phàn Sành... ..	29
2.3. Diễn xướng sành-lượn (Soong hao) của người Nùng Phàn Sành.....	30
2.4. Sành- lượn hát giao duyên đối đáp nam-nữ	39
2.5. Hình tượng, làn điệu sành của người Nùng Phàn Sành.....	54
2.6. Hình tượng trong dân ca <i>sành</i>	57
2.7. So sánh <i>Sành</i> Nùng Phàn Sành Lục Ngạn với <i>lượn</i> Tày ở Lạng Sơn.....	60

Chương 3

CÁC GIÁ TRỊ VÀ MỘT SỐ GIẢI PHÁP BẢO TỒN PHÁT HUY DÂN CA SLI CỦA NGƯỜI NÙNG PHÀN SÌNH Ở LỤC NGẠN HIỆN NAY

3.1. Những giá trị của dân ca <i>sli</i> Nùng Phàn Sình ở Lục Ngạn.....	66
3.2. Thực trạng về hát dân ca <i>sli</i> của người Nùng Phàn Sình.....	69
3.3. Những nguyên nhân dẫn đến sự mai một của làn điệu <i>sli</i>	71
3.4. Một số nhận xét của người nghiên cứu.....	72
3.5. Một số khuyến nghị về bảo tồn và phát triển làn điệu <i>sli</i>	73
KẾT LUẬN.....	80
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	82
PHỤ LỤC.....	84
Phụ lục 1: Danh sách những người cung cấp tài liệu.....	85
Phụ lục 2: Một số bài hát <i>sli</i>	87
Phụ lục 3: Một số hình ảnh về người Nùng Phàn Sình và <i>sli</i>	95

NHỮNG CHỮ VIẾT TẮT

TT	VIẾT THƯỜNG	VIẾT TẮT
1	Nhà xuất bản	NXB
2	Sở Văn hóa – Thông tin	SVH - TT
3	Giáo dục	GD
4	Văn hóa dân tộc	VHDT
5	Khoa học xã hội	KHXH
6	Hà Nội	H
7	Văn hóa	VH

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

MỞ ĐẦU

Trong thời kì đổi mới, đất nước mở cửa hội nhập, giao lưu văn hoá quốc tế, thì những giá trị văn hoá truyền thống dân tộc đang có nguy cơ bị suy thoái mai một dần và mất đi. Vì thế trong những năm gần đây, việc bảo tồn và phát huy truyền thống văn hoá dân tộc đã được các ban, ngành trong cả nước chú trọng, quan tâm. Điều này đã được thể hiện rõ qua sự khẳng định của nghị quyết Đại hội lần thứ tư Ban chấp hành trung ương Đảng khoá VII: “văn hoá là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy kinh tế - xã hội”. Hội nghị lần thứ Năm Ban chấp hành trung ương Đảng (khoá VIII) cũng đã ra nghị quyết về xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc. Dựa trên nghị quyết của trung ương, trong những năm gần đây huyện uỷ, uỷ ban nhân dân, phòng văn hoá thông tin huyện Lục Ngạn đã triển khai kế hoạch bảo tồn và phát huy những giá trị văn hoá vật thể và phi vật thể.

Lục Ngạn là một huyện miền núi, nằm về phía Đông Bắc của tỉnh Bắc Giang, có nhiều dân tộc anh em cùng chung sống như: Tày, Nùng, Dao, Cao Lan, Sán Chí, Sán Diu, Hoa... (dân tộc Nùng gồm có 3 nhánh là Phàn Slinh, Nùng Inh và Nùng Cháo, trong đó nhánh Nùng Phàn Slinh là đông nhất). Ngoài những đặc điểm chung các dân tộc nói trên còn mang đậm những nét riêng biệt.

Nhánh tộc người Nùng Phàn Slinh có hát Sli (soong hao) rất phổ biến. Sli là một hình thức *slinh* hoạt văn hóa dân gian, là trí thức trí tuệ tâm hồn trong đời sống tinh thần của tộc người Nùng Phàn Slinh. Là một hình thức hát giao duyên đối đáp, kể chuyện, giao lưu, chúc tụng... đậm chất chữ tình, thể hiện tình yêu quê hương đất nước, yêu con người và giàu tình nhân ái, thể hiện những tình cảm của con người với con người, con người với thiên nhiên để cho cuộc sống tốt đẹp hơn. Trải qua các thời kỳ lịch sử nó được nhiều thế hệ nối tiếp và sáng tạo, lưu truyền và trở thành một loại hình nghệ thuật dân gian được giữ gìn bền vững qua các thời đại.

Loại hình dân ca này trước đây rất thịnh hành và được bà con nhân dân hát thường xuyên ở mọi nơi, mọi lúc. Nhưng từ thập kỷ 80 của thế kỷ XX trở lại đây, hát sli (soong hao) người Nùng Phàn Slinh gần như bị lãng quên trong đời sống xã

hội. Những người hát và những người thuộc bài hát còn lại đến nay hầu như không còn. Hát Sli trở nên xa lạ đối với tầng lớp trẻ. Vì vậy, việc nghiên cứu và bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể, trong đó có thể loại dân ca này là rất cần thiết. Công trình này không nằm ngoài mục đích chung là làm thế nào để cho những bài ca và các thể loại hát Sli Nùng Phàn Slình được tồn tại và sống mãi trong đời sống văn hóa của đồng bào dân tộc thiểu số trong huyện nói riêng và các nơi khác nói chung.

Việc nghiên cứu hát Sli (soong hao) người Nùng Phàn Slình nhằm khơi dậy những giá trị văn hóa, nghệ thuật truyền thống của dân tộc góp phần giữ gìn bản sắc văn hóa của người Nùng Phàn Slình nói riêng và dân tộc Việt nam nói chung. Chính vì vậy, là một *slinh* viên khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, cũng là một người dân tộc Nùng Phàn Slình. Tuy khả năng của bản thân còn nhiều hạn chế về kiến thức nhưng tôi vẫn mong muốn đem hết khả năng của mình để nghiên cứu, góp phần bảo tồn và phát huy tác dụng của hát Sli (soong hao) của người Nùng Phàn Slình.

Tôi đã mạnh dạn chọn đề tài: *Bước đầu tìm hiểu hát Sli của người Nùng Phàn Slình ở huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang.*

2. Tình hình nghiên cứu

Hát Sli (soong hao) người Nùng Phàn Slình hầu như chưa có ai sưu tầm nghiên cứu. Chỉ có một số ít các nhà nghiên cứu quan tâm đến và mới mang tính khảo sát tìm hiểu. Các công trình nghiên cứu của các tác giả đi trước mới dừng lại ở mức độ khái quát chung về văn hóa các dân tộc trong tỉnh và huyện như:

- Di sản văn hóa Bắc Giang về văn hóa phi vật thể (Bảo tàng Bắc Giang, xuất bản năm 2006). Trong cuốn sách này các tác giả đã nói qua các làn điệu dân ca của các dân tộc.

- Truyền thống văn hóa Thông tin huyện Lục Ngạn (Bắc Giang xuất bản tháng 8 năm 2007). Cuốn sách này có nói về văn hóa các dân tộc trong huyện trong đó có dân tộc Nùng.

- Địa chí Bắc Giang - phân văn hóa - xã hội các tác giả cũng nói về văn hóa các dân tộc trong tỉnh.

Thông qua những cuốn sách trên, nội dung của nó cũng đề cập tới nhiều phong tục tập quán của các dân tộc thiểu số đang cư trú tại tỉnh cũng như tại huyện, trong đó có dân tộc Nùng.

Trong những công trình kể trên, các tác giả chỉ mới liệt kê những vấn đề chính về thành phần các dân tộc, phong tục tập quán, lời ca ở dạng tổng quát chưa đi sâu vào vấn đề cụ thể. Các công trình trên cũng giúp cho người viết nhìn vào vấn đề cụ thể hơn.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu

Luận văn chủ yếu đi sâu nghiên cứu *slinh* hoạt hát Shi (soonghao) người nùng Phàn Slình - một di sản văn hóa đã tồn tại phát triển qua nhiều thế kỉ.

Phạm vi nghiên cứu

Người Nùng Phàn Slình không chỉ cư trú ở huyện Lục Ngạn mà còn cư trú ở một số xã thuộc huyện Lục Nam, Yên Thế, Sơn Động...và một số tỉnh lân cận bao gồm: Lạng Sơn, Cao Bằng, Thái Nguyên, Bắc cạn, Hà Giang...

Vì điều kiện không cho phép và khả năng có hạn nên chúng tôi chủ yếu đi sâu nghiên cứu dân ca hát Sli (soonghao) người Nùng Phàn Slình ở huyện Lục Ngạn - Bắc Giang. (Các xã: Sơn Hải, Phong Vân, Tân Sơn,...)

4. Mục đích nghiên cứu

Khảo sát, điền dã ,tìm hiểu hệ thống các thể loại hát Sli (soonghao) người Nùng Phàn Slình ở huyện Lục Ngạn - Bắc Giang đi sâu vào lời ca, cách hát, cấu trúc giai điệu, giá trị văn học dân gian nhằm cung cấp cho các nhà nghiên cứu, những người làm công tác quản lý có thêm tư liệu về hát dân ca Sli (soonghao) của người Nùng Phàn Slình.

Trên cơ sở tìm hiểu phân tích nguồn gốc, lịch sử phát triển, lễ lối tổ chức, quá trình diễn xướng, những đặc điểm cơ bản của dân ca Sli (soonghao) trong đời sống văn hóa cư dân vùng Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang.

Nghiên cứu đề tài này, chúng tôi cũng muốn làm rõ thực trạng tồn tại của dân ca Sli (soonghao) Nùng Phàn Slinh trong thời đại hiện nay, tìm ra nguyên nhân, từ đó làm cơ sở khoa học cho việc đề xuất phương hướng bảo tồn và phát huy giá trị, vai trò của hát Sli (soonghao) người Nùng Phàn Slinh trong xã hội.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện luận văn đạt kết quả, chúng tôi chọn và sử dụng các phương pháp sau:

+ Lấy phương pháp điều tra, khảo sát, điền dã, sưu tầm các tài liệu về hát Sli (soonghao) người Nùng Phàn Slinh ở huyện Lục Ngạn làm phương pháp chủ yếu.

+ Tiến hành ghi âm, kí âm một số bài dân ca tiêu biểu, những bài hát có tiết tấu giai điệu, cách hát của người Nùng Phàn Slinh huyện Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang.

+ Phương pháp liên ngành: hát dân ca Sli (soonghao) Nùng Phàn Slinh là hình thức *slinh* hoạt văn hóa tổng hợp, nhiều vấn đề trong đó có liên quan đến xã hội học, sử học, dân tộc học, văn hóa học, nghệ thuật học (văn học, âm nhạc).

Vì thế người viết phải sử dụng phương pháp liên ngành để phân tích hát Sli (soonghao) Nùng Phàn Slinh từ nhiều góc độ khác nhau.

+ Quá trình phân tích và tổng hợp, so sánh được thực hiện để tìm ra những đặc điểm chung và riêng của dân ca Sli (soonghao) Nùng Phàn Slinh.

+ Bước đầu phát hiện những nét đặc trưng của hát dân ca Sli (soong hao) từ đó nhận biết được giá trị sáng tạo văn hóa của cư dân Nùng Phàn Slinh huyện Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang. Xác lập một hệ thống biện pháp, mô hình nhằm bảo lưu phát triển các giá trị của hát dân ca Sli (soong hao) Nùng Phàn Slinh trong đời sống văn hóa hiện nay của dân cư huyện Lục Ngạn tỉnh Bắc Giang.

6. Nội dung và bố cục khoá luận

Ngoài phần *Mở đầu*, *Kết luận* và *Phụ lục* nội dung của khoá luận được trình bày trong 3 chương:

Chương 1: Tổng quan về người Nùng Phàn Slình ở huyện Lục Ngạn

Chương 2: Hát dân ca Sli (soong hao) Nùng Phàn Slình ở Lục Ngạn

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị, nghệ thuật của dân ca Sli

(soong hao) Nùng Phàn Slình trong thời đại hiện nay

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hoàng Văn Páo. *Lượn Tày Lạng Sơn*, NXB Văn hoá Dân tộc, Hà Nội, 2003.
2. Nguyễn Xuân Cần (và các tác giả). *Dân ca Sán Chí huyện Lục Ngạn, tỉnh Bắc Giang*, NXB. VHDT, H.2004
3. Trần Cường. *Âm nhạc-tác giả và tác phẩm*, NXB An ninh. 2003
4. Đoàn Văn Chúc. *Xã hội học văn hoá*, NXB Văn hoá - Thông tin, H.1997.
5. Nguyễn Công Đôn. *Lịch sử Đảng bộ Lục Ngạn*, SVH TT Bắc Giang. 1998
6. Nguyễn Đình Hoa. *Các dân tộc ở Việt nam*, NXB khoa học Xã hội, H. 1983
7. Nguyễn Văn Huy. *Bức tranh văn hoá các dân tộc Việt Nam*, NXB GD, H. 1997.
8. Ngô Văn Lệ. *Văn hoá các dân tộc thiểu số Việt Nam*, NXB GD Hà Nội, H , 1997.
9. Lộc Bích Kiệm. *Đặc điểm dân ca đám cưới Tày-Nùng xứ Lạng*, Hội Văn học Lạng Sơn. 2004.
10. Đinh Gia Khánh. *Trên đường tìm hiểu văn hoá dân gian*, NXB. KHXH, H. 1989.
11. Vũ Ngọc Khánh. *Tín ngưỡng dân gian Việt nam*, NXB. VHDT, H. 2001.
12. Phan Phúc Minh. *Tìm hiểu dân ca Việt Nam*, NXB Âm nhạc, H. 1994.
13. Hoàng Nam. *Dân tộc đại cương*, NXB GD Hà Nội. 1997.
14. Hoàng nam. *Đặc trưng văn hoá cổ truyền các dân tộc Việt Nam*, NXB VHDT, H. 2002.
15. Hoàng Man. *Dân tộc Nùng ở Việt Nam*, NXB VHDT, H. 2002.
16. Hoàng Nam. *Văn hóa các dân tộc Đông Bắc*, trường Đại học Văn hóa Hà Nội, H. , 2004.
17. Phù Ninh, Nguyễn Thịnh. *Văn hóa truyền thống Cao Lan*, NXB. VHDT, H. 1999.

18. Nông Thị Ninh. *Âm nhạc dân gian các dân tộc Tày – Nùng - Dao Lạng Sơn*, NXB. VHDT, H. 2005.
19. Lâm Quý. *Sinh ca Cao Lan đêm hát thứ nhất*, NXB VHDT, H. 2003.
20. Tô Ngọc Thăng, Hồng Thao, *Tìm hiểu âm nhạc dân tộc cổ truyền*, NXB VHDT, H. 1986.
21. Hoàng Văn Trụ. *Dân ca các dân tộc thiểu số*, NXB VHDT, H. 1997.
22. Mã Thế Vinh. *Văn hoá văn nghệ cổ truyền với việc sáng tạo mới*, NXB Hội văn học nghệ thuật Lạng Sơn. 2005.
23. *Bộ đội cần biết về các dân tộc phía Bắc*, NXB QĐND Việt Nam, H. 1983.
24. *Lễ hội xứ Bắc*, Sở Văn hoá - Thông tin Hà Bắc, 1989.
25. *Văn hoá Bắc Giang*, Sở Văn hoá - Thông tin Bắc Gian, 2002.
26. *Truyền thống văn hoá các dân tộc thiểu số Bắc Giang*, Tư liệu bảo tàng Bắc Giang.
27. *Một Số vấn đề lịch sử văn hoá các dân tộc ở Việt Bắc*, NXB Bộ Văn hoá- Thông tin - Bảo tàng Việt Bắc. 1981.